

**ИЛ ДАРХАН:
БЫҢААРЫЛААХ
СЫЛ ②**

**Куоластааһынга
бэлэмнэни
былааннаахтык барар ③**

ДУОЛАН
124
2020 сыл
Бэс ыйын
19 күнэ
бээтинсэ
№ 44
(11699)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҢ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @ sanaoloh

Бээтинсэ бэс ыйын 19 > субуста бэс ыйын 20 > баскыһыанна бэс ыйын 21 > бэнидээнньик бэс ыйын 22 > отуорунньук бэс ыйын 23 > сэрэдэ бэс ыйын 24 > чаппыар бэс ыйын 25

ҮРҮН ТУНАХ ЫҢЫАХХА

Ойор күммүт илинтэн
Иилии кууһан көтүүтэ,
Айгыр-сүлүк күөх унаар
Имэ кэйэн кэлиитэ
Үрдүк мэнэ халлаантан
Айыы тыына сатыылаан
Үрүн Тунах ыһыабы
Алгыс анаан арыйда!
Орто дойду түһэбэр
Самаан сайын эргийдэ,
Өбүгэбит үгэһин
Итэбэлэ күүһүрдэ-
Үөһэ Айыы аартыгар
Манан дьалбыыр ыйанна,
Тойон ураа түөлбөбө
Торбо буруо унаарда,
Оһуор ойуу олбоһор

Абыс Айыы түмүстэ,
Аар Бабах сэргэ тула
Тобус Айыы тобуорда!
Кыһынньар кымыс
утахтаах
Үйгү-быйан чороону
Көтөхтүлэр уруйдаан,
Алгыс баһын
сыалааннар
Сүлүк ситтэ
айхаллаан!
Ийэ тыллаах олонхо
Онолуйан олорто,
Өйөр-тэбэр оһуохай
Сэргэлдүү долгуйда,
Үөрүү-көтүү билиннэ,
Илгэ-имэн түстэниэ,
Ала-чахчы күүстэниэ,
Ийэ Сирбит тилиннэ!
ХОТУУНА.

Ытыктабыллаах Саха сириг олохтоохторо!

Барыгытын Алгыстаах ыһыабынан истинник эбэрдалыбин!
Хайа баҕарар норуот, ханнык да омук бэйэтин устуоруйатыгар хайдах сыһааннаһарын бэйэтэ быһаарар. Сахалар биһиги, элбэх омуктаах улуу судаарыстыба төрүттанитигэр уонна салгыы сайдарыгар, бөбөрүгүгэр атын бары омуктары кытта тэҥнэ кыттар омук быһыытынан, бэйэбит устуоруйабытын, култуурабытын, тылбытын өспүтүн, үгэстэритин көмүскээн, харыстаан, бөбөрүгөн иһэргэ туох ханнык иннинэ бастаан бэйэбит баалаах, дьулуурдаах буолуохтаахпыт.
Түн былыргы кэмнэртэн өбүтэлэрит итиэхтээбит үтүө үгэстэрин сүтэрбэккэ, үтүмэн үйэлэр усталарыгар эңирээлээк илдьэ кэлбит бүтүн аан дойду соҕо элбэбэ суох норуоттарын ахсааныгар киирбит. Саха олонхото, саха ыһыаба, саха оһуохайа, саха хомуна, саха ыһаба, саха чорооно, саха сыйлыта-сүөгүтэ, олоһун эйгэтэ – омук диринин, мындыр өйүн, олоҕо дьулуруун кэрэһитэ, бу эйгэни айбыт омук кизин туттуута уонна күөн туттууута, тусла тыллаахтары, атын омуктары кэрэхсэтэр, умсугутар, бэйэтин биллэрэр кыаба.
Бэйэтин омугун устуоруйатын, култууратын билэр, ытыктыыр ыңнат дьоммут бу олоҕо иннигизэ суох буолуохтара, сүр баттаппат, атын омугу кытта тэҥнэ алтылар, санааны ыһынар, дьулуунар, сайдар кыахтара кизин буолуоҕа.
Төрүт үгэс биир сүрүн түмүлүүтэ – саха ыһыаба. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун М.Е. Николаев илти баттааһынаах Уураабынан 1991 сылтан ыла ыһыах судаарыстыбаннай суолтаны ылбыта. Саха олонхотугар, фольклоругар олоһун билгин ыһыах былыргы сирэ-туома сөргүтүлэр, чопчуланар, олохсуйулар. Ол сөргүтүүтэ, чопчулааһына, олохсуйууга аңаһыт ыһыах Олонхо ыһыаба дьон ааттанар, олонхоһо, фольклорга хайдах баарынан дьон.
Ытыктабыллаах Саха сириг дьон!
Быйылгы ыһыах – Улуу Кыайыга анаан. Былыр-былыргытан, олонхо боотура өстөөхтөрүн өһөрөн, сириг-уотун көмүскээн, кыайыы көтөллөнөн, этэннэ эргиллэн кэллэринэ, дьон-сэргэтэ уоктаах кымыһы утары уунан, уруйдаан-соргулаан, тусла ыһыах ыһар, алгыс туйаар үгэстэбэ.
Аһыт улуу сэригэ ахсаан өтүнэн төһө да элбэбэ суоһун иһин, саха саллаата, саха боотура баарын биллэрэр, аатын ааттатар, курдук сэриилэспитэ. Саха бастын сэрииллэһэрин туһунан бүтүн армия, фронт, дойду, ону аһан өстөөх кытта билэрэ. Аан дойду улуу сэриитин устуоруйатыгар саха саллаатын туһунан бэргэн ытааччы, хорсун, тулуурудаах, мындыр сэриилит дьин өйдөбүл бигэттик олохсуйбута. Биһиги – кэнилэр ыңчаттара – үрдүк ааттарын харыстыыр, үйэттэр, эби күүһүрдэр, батыһар ытык иэстээхпит.
Быйылгы ыһыах маһоллоох кэмнэ түбэстэ. Ити быстах, аһар түгэн. Ону ол курдук өйдөөн, этэннэ аһарыах кэриннээхпит, бары. Эһигини бука барыгытын Алгыстаах Үрүн Тунах ыһыабынан! Дьоллоох-соргулаах буолун! Илпээх-эйэлээх буолун! Дьулуурдаах, хотосой буолун!

Александр ЖИРКОВ,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын иһинэн Олонхо национальнай тэрийэр
кэмитиэтин Бэрэссэдээтэлэ.
Ил Түмэн.

Ытыктабыллаах Саха сириг олохтоохторо! Күндү биир дойдулаахтарым!

Эһигини бука барыгытын Үрүн Тунах ыһыабынан итиитик-истинник эбэрдалыбин!
Үрүн туһунан сүрдүктэригэр бигэммит, улабата биллибэт мэн нэлэмэн Саха сиригэр олох санаттан тыллытын кэрэһилиир самаан сайын сабаланыытыгар үтүө кэн бэйэлээх ыһыахтыг ыһыллар. Манньык бырдык күннэргэ өбүгэртит түн былыргытан тыһынаах илдьэ кэлбит үгэстэринэн төрөөбүт айылҕабытын, тулалыыр эйгэбитин кытта биир ситиммитинэн кынаттанан Айыыларбытыгар үгэн-сүктэн, алгыстарын көрдөһөбүт.
Ыһыах манньык тыһыны кыһыннаах дойду тыһыс ыарахаттарын аахсыбакка, үгүс үйэлэри бииргэ туораан кэлбит норуоттар модун санааларын, олоҕо дьулуурдарын өйдүүр-сыаналыыр кыабы биэрэр. Быйыл кутталлаах ыарыы аан дойдуну атыахтаах уу курдук аймаата, күннэбэ олохторун уйгуурта, дьон доруобуйатын туһугар охсуйууну инники күөһүнэ таһаарда. Ол иһин өрөстүүбүлүкэ ытыктанар бырааһынныгытын быйыл атыннык бэлэтибит. Олонхо ыһыаба Өлүкүмүсэ эһил булгучу ытыгылааҕа. Бу ыһыаха оройун бары олохтоохторо бэлэмнэммиттэрэ эбэст. Арасыйыа саамай бөдөн национальнай бырааһынныгынан биллиилитит Туймаада ыһыаба онлайн көрүнүгүн ытыгылааҕа.
Үрүн Тунах ыһыахтыг үөрүүтүн туох да күлүгүрдүө суоҕа, хас бириддибит сүрүбэр, дууһатыгар кини тыһынаах. Биһиги норуоттук суоһаах да, дьоллоох да кэмнэри туораан кэллэ, ол эрэри саргылаах сарсынны күннэ эрэлиг халан да сүтэрбэтэбэ. Тыһыны кыһыны хайаан да чарылхай күн сарданаларынан оонньуур сайын солбулар. Ол тускута – биһиги ыһыахтыг!
Улуу Кыайы 75 сылыгар биһиги долгуйа уонна кизин тутта 1945 сыллаах номоҕо киирбит Кыайы ыһыахтарын саныыбыт. Оно сындаһыны аахсыбакка, тылга үлэһэбит норуоттук аан дойдуну фашизм дьайыттан босхоллобут дуоһууттарын айхаллаабыта, кыайыны уруйдаабыта, мустубут бар дьонун сомоҕо күүһүттэн күүс ылыммыта.
Ол курдук быйыл эмиз ыһыах күнүгэр төһө да оһуохай түһүлгэтигэр киирэн илии илииттэн ылысбатыбыт, өйбүтүгүнэн санаабытынан, хардарыта өйөһүүбүтүнэн бары бииргэ буолуохпут. Ыһыах элбэх омуктаах Саха сириг норуоттарын түмэр, биһиги норуоттук ыалдьытмсах майгытын кэрэһилиир, кизин дууһабытын арылар.
Оннук буола да туруос! Түа сириг хас биридди салыһыһыт, хас биридди куораты, төрөөбүт өрөстүүбүлүкэбитин, ол аата улуу Арасыйыаҥы барытын сайыннарабытыгар, олох устун эрэллээхтик бары тэҥнэ хаамарытыгар, айарбытыгар-тутарбытыгар олоҕо дьулуруу туһугар ыһыах тыһына күүсүлүгэр күүһү эбэбэ, санаабытын кынаттыаҕа!
Күндү доһоттор! Ыһыах дьон сүрүбэр үөрүүнү уонна тапталы уйаһахтын. Эһиэхэ уонна эһиги чугас дьоннуугар эйэлээх олоһу уонна бары үтүөнү, ситиһини баҕарабын!
Үрүн Тунах ыһыахтыг норуоттук санаатын күүһүртүн, дьонно-сэргэбэ бигэ туругу, үрдүк ситиһини, дьолу тосхойдун!
Уруй-туксу! Айхал-мичил!

Айсен НИКОЛАЕВ,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана.

Күндү биир дойдулаахтарым!

Чурапчы улуунун дьаһалтатын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин уонна тус бэйэм ааптыттан национальнай судаарыстыбаннай бырааһынныгытынан - Ыһыабынан ис сүрэхпиттэн итиитик-истинник эбэрдалыбит!
Улуу кыһын кэнииттэн, күүтүүлээх кэрэ сайын салаллан кэмитин саха норуота былыр-былыргытан өрө көтөбүллэ, үөрэ харсөр. Бу бырааһынныгы салтын ахсын ыһыах саха норуотун үтүө үгэстэрин, абыһайдарын, култууратын, устуоруйатын уонна духуобунай сыаннастарын харыстааһын уонна салгыы сайыннарын дьонун холбоһурун буолар. Биһиги быйыл Сахабыт сиригэр улахан суолталаах хас да түгэннэри бэлэтибит: Саха АССР 100 сылын, Чурапчылуунун 90 сылын, 1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр Кыайы 75 сылын. Бу историческай түбэлтэлэр биһиэхэ кэлэр кэмнэртитин эрэллээхтик, сайдар кэскилбитин, дьэһээхтик көрөр кыабы биэрэллэр. Быйылгы бырааһынныгытынан биһиги ураты көрүнүгүн ытыабыт. Ол биһиги сомоҕолоһуубутугар, толору өйөһүүбүтүгэр, билинниттээбэр өссө үчүгэй олоһу өгөстүүбүтүгэр-тутуубутугар мэлэйдээбит.
Биһиги бу күүтүүлээх, уйгулаах ыһыахтыгын көрсөн, мантан салгыы кэмнэргэ үс бүк эрчимирэн туран, үлэ санаттан сана чыпчаалларын баһылаахтыг, тапталлаах Чурапчыбыт улуунун социальнай-экономическай сайдыытыгар барыбыт күүһүн түмүхтүт дьин эрэнэбит.
Бука барыгытыгар кытаанах доруобуйаны, этэннэ буолууну уонна дьоллоох олоһу баҕарабыт! Үрүн Тунах ыһыабынан! Уруй! Айхал!

Андрей НОГОВИЦЫН,
Чурапчылуунун баһылыга,
Афанасий ЗАХАРОВ,
Чурапчы улуунун дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ.

БЫН ААРЫЫЛААХ СЫЛ

2020 сэл санардыг кызуун ылан эрэр, ити эрэри номнуо улахан улэрийылар киллэрдэ. Бу жэм өйгө-санаага диксинии, хааччактааһын эрэ кэмин курдук хаалбата буоллар, Биһиги быйылгы сылы дьонун ситиһиилэр уонна үтүө улэрийылар сыллалар эргитэ тутар кыахтаахпыт.

Барыбытыгэр бэрт уустук ыйдар аастылар. Дьаны утары охсуһуу кэмигэр ереспүүбүлүкү олуктоохторо сөбүлэр түмсүүлэрин, хорсуннарын уонна үтүө сангалаахтарын көрдөрдүлэр. Медицина үлэһиттэрин уонна волонтердар бэринилээх үлэлэрин күн айы көрдүбүт, бары бииргэ дьобус бизнэһи ейөөтүбүт, үтүөрүбүт дьыонтон тэинэ үөрдүбүт уонна ылары сотору кэхтиэ дьэн эрэннибит.

Бу уустук кэм түмүктэнэр чугаага, спокхут урууку жибигэр жиирэн эрэр. Хаанхатар ааспыт кэмнэ хаалыахтара, ити эрэри куттал суоһаабыгыр барыбытын түмүт сомолорһуубут сымэлиимэ суоҕа.

Соморлохуу үгээс буюу олхлутугар, пандемия кэмгэр туора хайһыллбыт дьохун стратегической сорукарга төннөрүтүгэр төһүү буолуода. Онуоха от ыйын 1 күнүгэр аһамыт Арасыйыа Конституциятыгар уларытылары килгэрэр Бүтүн Арасыйытатаары куластааһын бу сана олхлутугар бастагы дьохун тэрээһининэн буолуода.

Конституция – бичиги баараагай дайдуубт сүрүн сокуона, ону уларытыы барыбытын таарыйар. Чуоластааһынна таһаарыллар уларытыллар пенсионердар, улаһан иитиллээх-нилэр уонна оһолоох ыаллар иннилэригэр судаарыстыба социальнай эбэхээгэлиститибэлэрин чинэтиэхтэрэ. Чуолаан, хамнас ииттинэн опоруу мунутуур алын кээмэйитэн кырата суох кээмэйэ, оттон пенсия уонна посуобуга сый аайы индексацияланыахтаага сокуонунан бигэрэниэхтээх.

Араcсыййа нуруоттарын бырааптара, тыллара көмүскэллээх буолууларын, омок быһыытынан ураты культуураларын чөл хаалпырыны Төрүт сокуонна бигэргэтэргэ этии килрдьэ. Ол курдук, биир уларытыыга "Араcсыййа Федерациятынан тэн бырааптаах нуруоттарын албаз омуктаах холбоһугун" түһүөн этиллэр.

Өрсүүлбүлүкчэр бэйлэлэрин сирдэргээр-уоттарыгар сударыстыбанный тыллары олохтуур уонна Арасыйыа бэри норуоттара төрөөбүт тылларын чөл хаалларарга бырааптарын, төрөөбүт тылларын үөртэтэргэ уонна сайыннарарга усулусбуяны тэрийэри мэкээлиир туһунан баалаһыанна ыларыйбат.

Конституцияда Култуура Арассыыйа Федерациятыгар дойду элбэх омуктаах норуоту н улууччулаах нэһилиэстибэтэ буоларын, судаарыстыбанан өйөнөрүн уонна араҕачыланарын туһунан сана баалаһыанньаны киллэрэр туһунан этии киирбитэ. Бу национальнай култуураны уонна өбүт үгэһин өйүүргэ уонна сайыннарарга олус суолталаах эһи буолар.

Маньс таһьынан биир санга балаһыанньаҕа судаарыс-
тыба "Арассыйа Федерациятын бары норуоттарын уонна
омуктар бөлөктөрүн ураты култуураларын араначчылырын,
этническэй култуура уонна тыл эгэлгэ арааһын мэкэтиэлирин"
туһунан суруллар.

Уларьтымыларга хас биридди киһи туһанар кыахтаах доробуйа харыстабылын, айылҕа баайын чөл хаалларыы уонна кыылга-сүөлгэ харыстабыллаах сыһыан туһунан эмээ тигилэр. Маны таһынан судаарыстыба кыраныссата тыгыллыыСат буолууга, дойдуга бэринимгээх буолуу тыһыгар иитии уонна оплохтоох бэйэни салайыныы уорганнарын боломуочуйаларын кэнэтиэ курдук стратегическай суолталаах болтуруостар көрүлүлэлэр. Дьонуннаах уларьтымылар, кырдьык, олус элбэхтэр. Ол иһин биһиги туора туран хааларбыт табыллыбат.

Бийбардаачыларга табыгастаах буоллун дьэн уонна бийбардааччы үчүстэктэргэ дьон тобуоруулуутун таһаарбат иннигиттэн алта күн устата – бэс ыйын 25 күнүттэн 30 күнүгэр дьэри эрдэттэн куопастааһын тэриллэрэ. Бийбардааччыларга куттала суох буолуу хаһымылыа. Оттон барар-кэлэр ыахтарга суох граждандар уонна кинигэри керөр-хараар дьон, "Госуслуги" портал нөнүө эрдэттэн сайаалыа биэрдэхтэринэ, дьэизэриттэн олорон куопастыыр ыахтан ыахтарга.

Конституцияга - уларыйтылары киллэри ураты суолталааһын өйдөөн, бары хуопастыйыр бырааптыынан туһанахпыт диин бигэттик эрэлибиз. Оччугуна эрэ бийиги 2020 сылы пандемия түрбүт сылынан эрэ буолбакка, Конституциябыт кэлэр көпүөнэлэрибитигэр биз тирэх буолан, аска да үһүнүк үлэлиирин туһугар уларыйтылары киллэрэргэ бары бийр быһаарарыны ылыммыт сылбытынан өйдүү-саныы сылдыахпыт.

Айсен НИКОЛАЕВ,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана.

Убаастабыллах Чуралчы улуулун ытык-мааны
дьоно-сэргэтэ, күндү ыалдытара!

Бийл бары өтүнэн ураты сыл буолла. Улуу Кыайыны 75 сылын баһиэтиир сылбыт тургутуулаах буолла. Бүтүн планета, бүтүн Ийэ дөйдүбүт олус уустук балаһааннааҕа кириэн тахсан эрэр. Бичиги улууска эмиз уустуктардаах да буоллар түмсүүлээх олохтооктордоох, уолуттаах салайааччылардаах буолан, бу дыан тургутууларын ыһыллыбакка-тобуллубакка туораан эрэбит. Өссө да аан дөйдүнү аймаабыт коронавирусунай инфекцияны толоору кыайа иликпит ээрэри, харыстанар суолта бигитик кирибиппит кэскиллээри эрэннэрэр, олохтут түпсүтүгүр олук уурар. Саха сиригэр, Чурапчы улуутугар олус элбэх үлэ ыытыллына, бу үлэ бары тэрилтэлэр, биирдиилээн дыан түмсүүлээхтик, үрдүк дьыосигилинэлээхтик ирдэбиллэри толорон кэлбиппит биһиэхэ көмө буолла. Баһыына үлэһиттэрэ, обсерватор добровольцтара, волонтердар уонна улуустут санитарнай сулуустата (ростребнадзор) эрэлээхтик, профессиональнайдык үлэлээн кэлбиттэрин махтана баһиэтиибит. Улуустаабы оперативнай штаб уонна дьаһалта үлэтин дьоммут өйөөн, бары ирдэбиллэри таба өйдөөн кэлбиттэрэ дыан тарбаныһтын утары охсуһууга дыһынээх көмө буолла. Дьиз кэргэн экономикатын сайыннарыыга сана бырайыагы кэбүлээн, улуус баһылыгын Андрей Тимофеевич Ноговицын идэйдэтэ спокхо кириэн, өрөспүүбүлүкэҕэ эрэ буолбакка, Бүтүн Арасыйыаҕа сэнээрийини ылла. Бу бырайыак эмиз түмсүүлээххитин бигэргэттэ, дьоммут дьиз кэргэннэрин иһинэн байэлэрэ үлэлээн, эбии дохот ылыналлара туһалаах эрэ буолара саарбахтаммат.

Билигин аны биір улахан исторический суолталах уларыйышта түмсүүлэхтиин көрдөрөр кэм үүнэ. Ол курдук бэс ыйын 25 күнүттэн от ыйын 1 күнүгэр дылы ыытыллар Төрүт сокуумут – Конституциябыл уларыйыштарын бизгизгээр куопастааһын ыытылларын бари билэ сылдьабыт. Дьантан сарэтин ирдэбиллэрэ берыта толору түгүһүлүн куопастааһын ыытыллыа.

Билгийн батсал уонна да атын интэрнэт нөнүө олус сыйна информация ытыллан кэллэ. Наар уларыйылар бирдии терминнэригэр, тылларыга тохтоон, дьон айун баяан утары быһаарбыга буолаллар. Ону аңгардастыы итэҕэйэр сагаммат эма 90-нус сыллар кэннилэриттэн сайдан кэлбэтибит дуо? Чуралчылар федеральной бырагыраамаларыман бизистм этээстээх диалэзри тутуннубут. Үгүс ыл боомо сана кыбартыраларга кенен киридилэр. Гаас кэлэн, дьон олобун таһыма биллэрдик тубуста. Суоллар тутуллаллар, оскуопалар, уһууааннар таас диалэзгэ кириэлээн илэллэр. Чуралчы дьон-сэргэтэ олус муударай, быстах санаалаах буолбатах. Уһууу толкуйдаан, Федерация Сэбизигэр үлэлиир Егор Афанасьевич Борисовы уонна Ил Дархаммытын Айсен Сергеевич Николаевы ойөөн, улуустут сайдылын өссө түстээн, Төрүт сокуоммут уларыыйларын биһирэтиэххит дьон эрэллээхпит. Биһиги Ил Дархаммыт Айсен Сергеевич Николаев бэрт боростуойдук

Т И И Й И М Т И З Т И К
а р а д ь ы й а н а н,
тэлбихсэрнэн хэлсхийн
истибижит буюу. Олус
үүчэйдик быһазар, бу
уларьһылар дьон туһугар
оноһулзалларын бигэтгэ
ыртан бизэр. Ону бийли
хайаан да өйхөхтээхлит,
патриот буслан туран,
дойдубут, өрөспүүбүлүкэбит
с а й д ы ы т ы н
түстэһизтээхлит.

Конституцияга эрх
уларыйылар кириллэр.
Бу уларыйылар үксүлэр
дойдубут социальнай
политикатын өсө
үрдүк таһымга таһаарар
аналлаахтар. Холобур,
бэйэни салайыны тугунан
хайыскада медицинэ
боппуруостарын быһаары
кириллэр туар. Ол эбэтэр
нэһилиэнэ балыһа туруорсара,
нэһилиэнэ айы
быраас ирдэнигэ Түрүт
сокуонунан хаччылар,
мэтиэһэлэр күүһэ
улаатта. Урут манньк
суох этэ. Аны үлэниг
бырааба Түрүт сокуонига
балачча кизниг
кириллэр, көмүскүгүс
олус улаатта. Манньк
урукку Сэбиэскэй
Конституцияга баара
биллэр. Аны саамай
сөбүлээбитим – дьэ
кэргэн политиката. Дьэ
кэргэн сыаннастара
эбии күүһүрэн биэрди
лэр. Арбаа дойдунлар
дэһиһилэригэр дьиннээх
дьэ кэргэн, ыал буолуу
түрүт, кэһилилбэт өйдөбүл
лэрэ биэрэгэнэн, сөптөөх
эпиэст бэриллэнэ.

Байгынхай, политический өттүнэн күүстээх позицияны Араассыйа ылан эрзэрин сорох кыахтаах дойдунар себүлэзбэттэр. Утары үлэни ытан, үөксэн, дойдубутун бэйлээтэ бэйлэбитигэр олох ханна да суох хаалан итэр дойду курдук көрдөрөн, быһаччы эттэххэ өйдөбүллэри буккуйан, спекуляциялаан, сыралана аҕай сылдьаллар. Ол барыта дойдубутун кэбирэтэр, дьону атаахчыларар нымалар буолалларын сэрэйэр буолуохтаахпыт.

Бу күннэргэ элбэх видеоконференция буолла. Онон иһиттэххэ, атын улуустар бэрт кэскиллээҕи толкуйдаан, куопастааһынна урдук таһымнаахтык кыттарга үлэли аҕай сылдьаллар. Куопастааһын түмүгэр биһиги кинигэлэртэн хаалыа суохтаахпыт диин Чурапчыбыт дьонугар эрэнбиз. Эһиги сөптөөх куопасык Саха сирин улуустарын кытта тэҥнэ түмүлүтүн, өрөспүүбүлүкэбит, улуустуу инники сайдыытын түстүө. Онон бу куопастааһыҥна муударайдык толкуйдаан, Чурапчылыа түмүсүлээхтик кыттын диин ыҥырабын!

Сайнммыг барахсан уйгулаах буоллун, от үүннүн, сир аһа дэгэй буоллун, бар дьоммут доруобай, дьоллоох буолун!

Афанасий ЗАХАРОВ,
улуус дьокутааттарын Сэбизин
бэрэссэдээтэл

Тыа хаһаайыстыбатын министирэ – Чурапчыга

Бэс ыйын 17 күнүгэр улусу
дьаалтатын аактабай саалыгар
СӨ Тыа хаһаайыстыбатын
министирэ Александр Атласов
тэрилтэ салайааччыларын,
бэрэстэбиитэллэрин,
улус, Чурапчы нэһилиэгин
уопсастыбаннаһын кытары
көрүстэ. Бу дьаалга улус
баһылыга Андрей Ноговицын,
Чурапчы нэһилиэгин баһылыга
Владимир Сивцев, улус
дьокутааттарын Сэбиэтин
бэрэсэдэттэлэ Афанасий
Бэрэсов у.д. а. кыттыыны
ыллылар.

Дуулалзхи	сүрүннээн
Конституция	хөннөрүүлэригэр
ананна Дьаһал	хыттыгьахтара
Конституция	хөннөрүүлэригэр
бэйэлэрин санааларын	сигилии
үллэшинилэр.	Чурагмы
нэһилиэтин ТОО	салайаанчыларын

аатгарьтан «Куоралыг
ТОС салайааччыта Федор
Седалищева: «Конституция
тулунан нэһилиизмг дьонуттан
сэргэттээн ыйытааччыбын. Орто
саастаах дьон ордук мунааар.
Дьон куопастырыгар судургутук,
өйдүүр тына күннээди олобунан
кэлсиэххэ наада диң саныбын.
ТОС салайааччылар күүскэ
үлэлэихтээхпит» - диэн тыл эттэ.

Июан Оконешников, улуустаагы улсуорт салалтаты, начаалынныга: «Сана Конституция ылыллыгыт кэмттан үйз чизглара ааста. Олох биир сиргэ туран, тохтоон хаалба. Түһээн да көрбөтөх технологиябыт-суотабай төлөпүүнэр, интэриниэт ситимэ бальсханнык сайынна. Онон Конституцияга уларыйыы киирэр кэмэ кэллэ», -диста.

кыттылаахтара Конституция
 кеннерүүлэрин дыонно-сэргэс
 боростуой, тийимтиз тылын
 тиздэр тобоостоох диэбиттэри
 министир өйөөтө, итинэн СӨ
 Ил Дархана Айсен Сергеевич
 видео-конференц-сибээс нөнүө
 Конституция кеннерүүлэрин
 сиһилии быһааран бизрэрин
 нэһилиэһинэ тарҕатары
 сүбэлээтэ. Итин таһынан икк
 күн устата, атах тэһсэн олорон
 билигин балаһыаньанан
 видео-конференц-сибээс дэ
 нөнүө нэһилиэк баһылыктарын
 тыа хаһаайыстыбатын
 исписэпиистэрин, актыыптар
 кытта көрсөн, нэһиликтэргэ туох
 үлэлэр ытыллыа туралларын
 итинэн ханнык боһуруостар
 кыаллыбакка туралларын
 билсэбитин бэлиэтээтэ.

Улуус Баһылыга Андрей Ноговицын: «Конституция бизс түһүмэҕинэн бигэргэнэр буоллабына, түөрт түһүмэҕэ бигэргэтиллэн турар. Ол эбэтэр Судаарыстыбаннай Дума Федерация Сэбиэтэ, РФ Сүбөһүн сокуон таһаарар уоргана, Конституционной суут бигэргэпитэ. Билигин нэһилиэнэҥэ сөһсөһөрө хаалла. Чураһы улууну быыбардарга бастын көрдөрүүлээх буолааччыбыт Ойон Чураһы дьон-сэргэтэ көннөрүүлэргэ көхтөөхтүк куоластылларыгар эрэһэбин, - диир түмүкһэстэ.

Марфа ПЕТРОВА.

— ОТ ҮЙҮН 1 КҮНЭ - РФ КОНСТИТУЦИЯТЫГАР КӨННӨРҮҮЛЭРИ БЫЛЫНЫНГА КУОЛАСТААНЫН —

КУОЛАСТААНЫНГА БЭЛЭМНЭНИИ БЫЛААННААХТЫК БАРАР

От Үйүн 1 күнүгэр Арассыыйа Конституциятын көннөрүүлэригэр куоластаанын буоларын бары истэ-билэ сылдыабыт. Оттон бу куоластаанынга улууспутугар бэлэмнэни хайдах бара турарын туһунан улуус баһылыгын экономикада солбуйааччыта, анал хамыһыһа бэрэссэдээтэлэ Алексей Егоров манньк кэпсиир:

Бэлэмнэни үлэтэ былааннаахтык бара турар. Кулун тутар 17 күнүгэр улуус баһылыгын дьаһалынан анал хамыһыһа тэриллбитэ. 29 учаастактаагы быыбардыр хамыһыһа баар. Кинилэр от Үйүн 1 күнүгэр сарсыарда 8-тан кизһэ 8 чааска дизри үлэлэктэрэ. Ол иннинэ эрдэттэн (досроной) куоластаанын бэс Үйүн 25 күнүттэн 30 күнүгэр дылы буолар, манна сарсыарда 10 чаастан

кизһэ 6 чааска дизри үлэлэктэрэ. Бэс Үйүн 5 күнүттэн сабалаан, эрдэттэн куоластаанынга "Мои документы" уонна "Госуслуги" портал нөҕүө сайабылыаннаапары ылан сабалаабыппыт. Онон Чурапчы улуутугар пропискалаах дьоммут атын сирдэртэн манна кэлэн эбэтэр манна кэлэ сылдыар, прописката суох дьон сайабылыаннааны суруйан, манна куоластыллар.

Бу быыбар уратыта дизн коронавирус пандемиятынан сибээстээн, хаачахтааһыннар баалара буолар. Бастатан туран, биһиги 5 быыбардыр учаастактыгыр бэс Үйүн 28, 29, 30 күннэригэр оскуоланы бүтэрээчилэрбитигэр холонуу БКЭ буолуохтаах. Ол курдук С.А. Новгородова аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар, Дирингэ, Мырылаа, Сыланга уонна Төлөйгө, Ити оскуолалар эвакуациялыр аанара элбэх буолан, оҕо экссэмэни туттарарыгар мэхэйдээбэт, онон быыбар да күн БКЭ ытыллар. Иккһинэн, Өрөспүүбүлүкэ Бырабыыталыстыбата улуустарынан хас биирдии быыбардыр учаастакка харыстанармалы-салыбыриэхтээхтэр. Ол курдук, биһиги улууска 14895 мааска, 13979 бэрчээкки, 895 хапак, 725 антисептик, 29 термометр, 52 кожной антисептик уонна 191 сирэйгэ кэтиллэр, харыстыыр экран кэлиэхтээх. Бу учаастактаагы быыбардыр хамыһыһа чилиэннэригэр уонна быыбардааччыларга анаар. Быыбардааччы кэглэбинэ, киниэхэ мааска, бэрчээкки бэриллэр, илиитин

обработкаланан кириэр. Маны таһынан быыбардааччылар биир аанынан кириэн баран, дьону кытта алтыспаака, атын аанынан тахсыахтаахтара ирдэнэр. Бу барыта доруобуйага кутталы үөскэппэт туһугар анаар.

Быыбар күнүгэр полиция уонна доруобуйа харыстабылын үлэһиттэрэ баар буолаллар. Кинилэр бэрээдэги, ону тэнэ температураны мээрэйдээһини үлэлэктэрэ. Бэйэбит сабапалырбытынан, эрдэттэн куоластаанын тэриллэн, дьон тобуоруна мустуо суоҕа.

Түгэнинэн туһанан, тус санаабын этиэхпин баһарабын. Билинни үлэһити туһунан Конституциябын 90-нүс сылларга, ыһыллыы-тобуллуу кэмигэр, 1993 сыл ахсынны 12 күнүгэр ылыммыппыт. Ол кэнэ 27 сыл ааста. Бу сыллар усталарын туһура араас уларыһы, сайдыы күөскэ барда. Онон дойдубут Төрүт сокуона уларыар кэмэ кэлэ дии саныбын. Конституция көннөрүүлэригэр социальной хабааннаах, тыа сирин олохтоохторугар табыгастаах үчүгэй хайысхалар бааллар. Тыа сиригэр да, улахан куораттарга да опорор дьонно тэн быраап баар буолуохтаах дизн (доруобуйа харыстабыла, үөрэхтээһин, сибээс о.д.а.). Оҕо дьылбата инники күөнгэ туруохтаах. Оҕо дьылбата Төрүт сокуоммутугар киридэбинэ, көмүскэллээх буолар.

Хомойуох иһин, сорох дьон социальной ситим нөҕүө Конституцияны утарабыт дизн араас хабааннаах суруктары ыталлар, дьонно буккууру үөскэтэппэр.

Бэрэсидьиэн опорор болдьоҕор, нуучча тыла, норуота баһылаан опоруохтаах дизн тус санааларын соннуу сатыллар. Ол эрэри оннук буолбатах, норуот тылын суолтата, кыраныссата хайдах да сүтэн хаалбат. Саха сирэ 1993 сыллаахха ылыныллыбыт Конституцияга субъект быһыытынан сылдыар, билинни да Конституцияга оннук хаалар. Крымы ылан көрүөххэ. Крым биһиги дойдубутугар холбоспутун туһунан Төрүт сокуонна бигэргэтии суох. Оттон бу уларыһылары ылынахпытна, кини бигэргэтиллэр. О-нобуна биһиэхэ тас дойдуттан – АХШ, Украина, Европа да өттүттэн куттал суоһуо суоҕа.

Улууспутун ылан көрдөххө, кэнники 5 сылга федеральной бырагыраамаларга кыттан, үгүс үбү-харчыны ылан, сайдыы тэтимнээхтик барда. Ол курдук, "Хаарбах туруктаах дьизтэн көһөрүү" бырагырааматынан 2025 сылга дизри өссө эбии 636 ыал сана дьизэ көһүөхтээх. "Тыа сирин кэлимик сайыннары" бырагырааманан Кытаанах нэһилигэр оскуола тутулла турар, Хайахсыкка тутулло. Чурапчы нэһилигэр күөх төлөн толору кириэ. Бу барыта федеральной киинтэн көрүллэр үп-харчы дизн өйдүөхтээхпит.

Онон дьоммутун-сэргэбитин, улууспут, ереспүүбүлүкэбит сайдыытын туһугар бу быыбарга сөптөөхтүк куоластыабын, өйүбүн дизн ыгырабын. Бары түмсүүлээх буоллахпытна, улууспутугар тас өттүттэн үбү-харчыны, сайдыыны аҕалыы боппуруостара кыалпыахтара, харыһа суох барыахтара дизн этэбин.

Кэпсэттэ Елена МАКАРИНСКАЯ.

КӨННӨРҮҮЛЭРГЭ САНААЛАР

Михаил ВАСИЛЬЕВ, Хайахсыт нэһилиэгин ытык кырдыаһа:

Олох тэтимэ уларыан иһэр. Онооха Конституция сорох пууннара эргээн иһэллэр. Ол иһин билинни олох биризмэтин хаамыытынан сана көннөрүүлэр кириэллэрин сөптөөбүнэн сыаналыбын. Онон уларыһыларга сөпсөһөн, куоласты барыабын.

Екатерина ЗАХАРОВА, Мугудай уһуяанын сэбиэдиссэин хаһаайыстыбаннай чааска солбуйааччы, «Сайдыына» дьахтар Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ:

Конституция көннөрүүлэрин ааһан, үөрэтэн баран, сөптөөбүнэн сыаналыбын. Биэнсийэ тахсарым чугаһабыт киһи быһыытынан, биэнсийэ сыһаннаах көннөрүүнү интэриһиргээтим. Биэнсийэ сылга биридэ уонна онтон үөһэ индексацияланан, үрдүөхтээгин сөптөөбүнэн аабабын. Маны таһынан коронавирус дьаһа кэлэн, хаачыстыбаннай уонна босхо медицина суолтата улахан көрдөрдө. Онон доруобуйа харыстабылыгар киһи доруобуйатын көрүнэ сылдыарыгар, чөл туруктаах буоларыгар туһуламмыт көннөрүү наадалаах дии саныбын. Бүтэһик сылларга волонтерскай хамсааһын сайынна. Билигин волонтерскай статус конституцияга киридэбинэ, волонтердар үлэһитлэригэр-хамсыылларыгар судаарыстыба өттүттэн көмө, өйөбүл көрүллэригэр эрэнэ саныбын. Мин сахалыы оноһуктары онорор, истэнэрбин сөбүлүүр буолан, норуот наследиетин харыстааһын туһунан көннөрүүнү сөбүлээтим. Маны тэнэ норуоттар тылларын судаарыстыба өттүттэн харыстааһын туһунан көннөрүү киридэбинэ, сахалыы тылбыт-өспүт, үгэспит сайдыа дизн эрэнэбин. Технология, интэриниэт ситимэ күөскэ сайдан, билинни оҕолор нууччалыы, сахалыы олус булкупан санараллар.

Алена АФАНАСЬЕВА, Болтоно нэһилиэгэ, педагог-библэтиэкэр:

Мин конституцияга кирибит көннөрүүлэртэн дьиз кэргэни өйөөһүн, көмүскээһин уонна бөһөргөтүү, дьиз кэргэнэ оҕону сөптөөхтүк иитэргэ усулуобуйаны тэрийи, үгэс буолбут дьиз кэргэн сыаннаһын харыстааһын диэннэри ордух биһирээтим. Итини тэнэ бу көннөрүүгэ эр киһи уонна дьахтар кэргэни буолуу үнүстүүтэрин көмүскээһин кириэр. Сайдылаах омок дойдубуларга «однопольный брак» дизн сыһа өйдөбүлү сөптөөбүнэн ааһан, күөскэ тарбатаппар. Онон аныгы үйэ эр киһи уонна дьахтар кэргэни буолуу үнүстүүтэрин көмүскээһин туһунан көннөрүү конституцияга олус наадалаах дии саныбын.

Галина АЛЕКСЕЕВА, Чурапчытаагы физическай култуура уонна успуорт үнүстүүтүн иһинэн үлэһит волонтерскай киин салайааччыта:

Конституцияга волонтерскай хамсааһыны өйөөһүн туһунан көннөрүү кириэрэ сөптөөх. Бу көннөрүү киридэбинэ, граждандкай уопастыба сайдарыгар добровольчество, хайысхата төһүү күөс буолуо этэ. Ыччаттар элпэтинэстээх, патриотическай өйдөөх-санаалаах буола улааталларыгар көмө буолуога дизн эрэнэбин.

Марфа ПЕТРОВА.

— БЭС ҮЙҮН 21 КҮНЭ – МЕДУЛЭҢИТ АНАЛ КҮНЭ —

“БИИР НЬЫГЫЛ АРАССЫЫА” БААРТЫАТТАН АС НОБУОРУН ТУТТУЛАР

Бүтүн Арассыыйа үрдүнэн "Биир ньыгыл Арассыыйа" баартыа ытар "Быраастарга махтанабыт" ("Спасибо врачам!") аахсыатынан уонна бу ый үһүс өрөбүлүгэр бэлиэтэнэр медицина үлэһиттэрин күнүнэн

Прокопий Сокольников аатынан Чурапчы киин балыһатын дьаны утары үлэһит быраастара 30 устуука ас нобуорун бэлэх туттулар.

"Биир ньыгыл Арассыыйа" Чурапчытаагы салаатын сэкирэтээрэ, оройуон баһылыгын экономикада солбуйааччыта Алексей Егоров уустук кэмгэ улууспут туттаах быраастара дьон-сэргэ олоһор болбосмолорун иһин уонна сыраах үлэһиттэргэ сүгүрүйэн туран, баартыа аатыттан үөрүүлээх чааска кэлбит 5 испислиискэ эбэрдэ суругу уонна ас нобуорун бэлэх уунна.

Улуус кылаабынай бырааһа Артем Ксенофонтов, баартыа чилиэннэригэр быраастарга кыра да өйөбүл, болбосмо наадатын бэлиэтээн туран, диринник махтанна.

Санатан эттэххэ, билигин Чурапчытаагы ковиднай отделениега 11 быраас күннэри-түүннэри үлэһит-хамсы сылдыар.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

АПРОСА САХА СИРИН ОЛОХТООХТОРУН КЫТТА АНАБАСТЫК КЭПСЭТЭР

Бүгүндү нүөмэргэ
өрсөтүүбүлүкэ олохтоохторун
ыйытыларыгар "АПРОСА"
АУо (ПАО) генеральный
дириэктэрин солбуйааччы
Алексей Прокопьевич
Дьячковский хоруйдуур.

Биллэрин курдук, АПРОСА Саха сириг хотугулуу-арбаа өттүгэр, 8 улуустан турар хамаастаах түөлбө (провинция) сиригэр-уотугар үлэлиир уонна нолуогун өрсөтүүбүлүкэбэ төлүүр, хайаттан хостуур хамаанньа буолар. Кини үлэһиттэрэ бары кэриэтэ - Саха сириг олохтоохторо. Хамаанньа өрсөтүүбүлүкэбэ нолуок төлөөчүлэртэн саамый бөдөннөрө - кини төлүүр нолуогун кээмэйэ эрэгийиэннэ кириэр бары нолуок төлөбүрүн анаарыгар тэннэлэр. Хамаанньа сыл аайы айылба харыстыылыгыгар уонна экологияга 6 млрд. солк. кэриэтэ, оттон өрсөтүүбүлүкэбэ социальнай барытлары олоххо киллэрингэ 10 млрд. солк. тийэс үбү кутар.

Алексей Дьячковский "АПРОСА" АУо (ПАО) генеральный дириэктэрин солбуйааччынан 2018 сыл балаган ыйыттан үлэлиир. Манна аныанан иһинэ СӨ бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччынан 3 сыл курдук үлэлээбитин биллэбит. Ол иһинэ 2005-2014 сылларга Сударыстыбаннай регистрация, кадаастыр уонна картография федеральнай сулуустатын Саха сиригэ салаалатын салайааччыта этэ.

Алексей Прокопьевич, "Хаһаайыстыбаннай актыыпформатыгар алтыһы (формат общения Хозактив)" дьон тугун аабааччыларбытыгар быһааран бизрбэкиин ээ?

Хаһаайыстыбаннай актыып дьон АПРОСА хамаанньа бөлөхтөрүгэр сыл аайы ытыллар уопсай (корпоративнай) форум ааттанар. Олохтубут үгэс быһытынан, бу форумга хамаанньа үлэлиир эрэгийиэннэригэр бэрэстэбилтэллэр түмсэн, үлэни-хамнаһы быһаарсаллар. Тэрэһин бастагы чааһыгар хамаанньа генеральнай дириэктэро уонна АПРОСА түстэнэн үлэлиир тугаах эрэгийиэннэ Ил Дархана, Идэллэх сойуус килдэрэ тыл этэллэр. Кинилэр онно ааспыт сыл түмүктэрин кэспиллэр уонна кэлэр сылга тугу быһаан баарын билиһиннэрэллэр. Иһис чааһыгар үлэһиттэр ыйытыларыгар хоруйдууллар. Бу - эмиэ олохтубут үгэс. Быраабыла курдук, бэрлэһэттэх ыйытылары хас эмэ ый иһинтэн хомуйаллар.

Быйылгы тэрэһин уратыта дьон. Хамаанньа салаалтата аан бастаан хамаанньа үлэһиттэрэ эрэ буолбаха, бүтүүн өрсөтүүбүлүкэ олохтоохторо эмиэ сэнээрэр ыйытыларын бизрэр усулуобуйаларын тэрийбитэ. Хомойуох иһин, быйыл күүтүлүбүтэ өттүтэн аан дойдун үрдүнэн COVID-19 ыарыы туран, хаһаайыстыбаннай актыыпка түмсэн, атак тэлсэн олорон кэспэлгини тохтоотро күһэллэһит.

Ол тыһан баран кирибит ыйытыларга хаһаан да харда бэрлэһэттэх дьон быһаарбылпыт. Уопсайа 500 курдук ыйыты кирибиттэн 20 %-на Саха сириг араас куораттарыгар, сэлэиннэлэригэр олорор дьонтон кирибитэ. Уоннаабытын хамаанньа бэйэтин үлэһиттэрэ бизрбиттэр этэ. Ыйыты ханнык көрүгүнөн бэрлэһиттэн көрөн, хардата онно ытыллыбыта. О.и. саайтарга, баспаал бөлөхтөрүгэр эмиэ. Ыйыты сипилии хоруйдарын дьон өрсөтүүбүлүкэ улахан хаһааттарыгар, элбэх аабааччылаах сонун саайтарыгар билсэхтэрин сеп. Мин бу сырыга дьон ордуу күөскэ сэнээрбит уонна, мин санаабар, ордуу интэрнэтинэй ыйытыларыгар хардаран көрүөм.

Өрсөтүүбүлүкэ көрдөрү-иһитиннэрэр сирэстэбиллэригэр ааспыт сыл АПРОСА Саха сириг 1400 олохтообун үлэни хааччылыта суруллубута. Того итиччэ аһаабыт?

Ити - чуолаан өрсөтүүбүлүкэ "Олохтоох хаадыры - бырамыссыланнаас" бырагырааматын чэрчитинэн кирибит дьон аһаана. Итини таһынан үлэни хааччылытыт, дьинэр, элбэх. Кырдык, аһааба суох. Бастатан туран, Саха сиригэр АПРОСА-га уопсайа 25 тыһ. киһи үлэлирин умчулукта. Итинэн 1400 киһи дьон аһаан 5 %-на кэриэтэ буолар. Бачча кээмэй - ханнык баһарар бырамыссыланнаас тэрилтэлэр бири сыл иһигэр хаадыр уларытылыгар тахсан сөптөөх нуормага элпэттэлэр. Өскөтүн көрдөрүү итинэн үрдүгэ буоллар, дьон хамаанньаттан уурайыта үгэс, ол аата хамаанньаттан уурайыта буолан тохтууллар

дизн өйдөөххэ сөбө. Оттон АПРОСА-тан хаадыр барыта, уурайыта суоһун тэнэ. Билиги хамаанньага үлэлиир усулуобуйа бири бастын буолбатах буоллабына, кырата, үлэһит дьон сыһааныла элпэттээр. Оттон хамнас чааһын эттэххэ, тугу да мөккүөрсүөх өрсөтүүбүлүкэбэ бири мунутуур үрдүктэрэ. Оттон уонна билиги үлэһиттэрбитигэр АПРОСА - кеннөрү кэллээлэр бөлөхтөрө эрэ буолбатах, иһис дьон кэргэннэ тэннэх.

Иһинэн, үлэһи ылыа төһө баһалаах баарыттан тутулуктаммат, хамаанньага ханнык уонна төһө испислиис наадатыттан көрөн ытыллар. Баар бакаансийаны таһынан үлэһити хайдах үлэһи ылыаһы? Мин үгэс өттүгэр: "АПРОСА-га үлэни хааччылыгыгар дьон того хас улус аайы анал квота тырыллыбаты?" - дьиллэрин бэлэтии көрөбүн. Ол того кыаллыбатын быһаардым. Чуолкайдык бачча бакаансийа тахсыа, бачча киһи уурайыа, бу бачча испислиис хайаан да ылабыт дьон мэкэтиилэр кыаллыбат.

Олохтоох нэһилиэнньэ хамаанньа баахта үлэтигэр того атын эрэгийиэннэртэн дьону аһаларый дьон астымат санаатын биллэрэр. Тастан ылыы төрүэтэ тугуй? Өрсөтүүбүлүкэ олохтоохторун ылар того кыаллыбаты?

Итинник дьиллэр тыһан баран, хамаанньа Саха сиригэр баар үлэһитин баһылар өттө - Саха сириг олохтообу. Араас улустан бааллар. Ити - баахтаан үлэһи эмиэ сыһааннаах. Күн бүгүн хамаанньа 2 эрэ быһааһахыгар баахтаан үлэ тэриллэр: Уһаа Муунаа уонна Ньурба ХБК-тыгар. Оттон онно, сүрүннэн, чугастаабы улус олохтоохторо кириллэр.

Топкуйдаан да көрдөххө, атын эрэгийиэннэртэн аһалан үлэһити АПРОСА-га да барыта суох. Хаадыр аһаабытыгар сылдьар, бэйэлэрэ кэлэн үлэ көрдөһөллөр, тэрийэр бакаансийабыт дьарбаанкатыгар ытыллар. Оттон атын эрэгийиэн дьонун ыларга, ол үлэһити көрдөөхүн, ыраактан олорон сөбөсөдөөһүн ытыаахын, бэрэбизрэллэхтин, кэспиллэрин-барыларын тэрийлэхтин наада. Онно, биллэн турар, хаадыр сулуустата олохтоохтору кытта үлэллэрэ быдан судургу. Арай хамаанньа наадыр испислиис, ирдэбилтэ элпэттээр идэтибит дьон Саха сиригэр көстүбөт, суох түгэннэригэр, дьэ, атын эрэгийиэннэри сэнээрдэргэ тийбизин. Х-р, суоп инженердэрэ, грейдер массынныстары дэбилис көстө охсооччулара суох. Итинник испислиис, уопсайынан да аһаах, сорох өттүгэр олохтоох хаадыры бэлэмниир үлэ ситэтэ суоҕа эмиэ дьайар буолуон сеп.

Олохтоох үрдүк үөрэх кыһаларын кытта үлэллээбит дуу? Олохтоох үрдүк үөрэби бүтэрээччилэр үлэһи бэлэмнэрин таһыма хайдаһый? Дойду сүрүн үрдүк үөрэбин кыһаларыгар тус сыаллаан үөрэттэрин дьон баар дуу?

Биллэн турар, ыкса үлэллээбит. Идэтибит, таһымаах испислиис элпэллэригэр интэрэстээхпит. Бу үлэ өсөө оһуопаттан саһаланар. Холобур, "АПРОСА" профилеруоһай кылааһа дьон баар, салгыы үрдүк үөрэх кыһаларын кытта эмиэ үлэлиит. Холобур, Хотугулуу-Иһинги федеральнай университет филиала өрсөтүүбүлүкэбэ сороһо, хайа тизмэтин испислиистэрин бэлэмниир Мириинэй политехническэй институтун кытта олох ыкса үлэлиит. Тус сыаллаан үөрэттэрин да тэриллэр: киһи сир үрдүк үөрэбин кыһаларыгар уонна Сибириг үөрэбин тэрилтэлэригэр. Сотору, бастагы куурустан ураты, үһһэ куурус устудуоннарыгар итинчэ дьүөрэ форматтаах үөрэх санаа бырагыраамата саһаланна. О.э. хамаанньага наадалаах идэлэргэ үөрэнэ сылдьар уонна бу үөрэммит кэмнэрин устатыгар "зачеткаларын" орто баала 4-төн кырата суох устудуон хамаанньаны кытта дуоһабы түһэрсэр, истилиэндиһэ уонна өйөбүт ылар, ону аһаан экзэминэрин туттарда да, киниэхэ аһаан ууруллубут үлэ мизстэтигэр кириэр усулуобуйата тэриллээ.

Истэр тухары хамаанньа сарбыйы бөбөнү ыһтар сурахтаах. Того оннуугу?

Аныгы кэм уларыта тутууну ирдиир. Хамаанньа букатын уһун кэм устата оһус холкутук, эгэргэ дылы, "улуугу" усулуобуйатыгар олорон кэллэ. Алмаас

хостоммутун курдук хостоноро, аһы барарын курдук барара, "барыта үлэһидик үлэлиир" дьон ааттан, тугу эмэ уларытар санаа кирибэтэ. Оттон дьон тулаһыар, баар олох чынха уларытыт, билиги хаһалан иһэр эһипит. Үлэ кэдьүүһүн, онорон таһаарыны үрдэтии, ороскуоту кыччатый ирдэнэр. Ону хайдах да уларыта тутууну ыһааха эрэ ситиспэкиин, Өскөтүн билиги бу өттүгэр салгыы үлэллээтэхпитинэ, хамаанньа бири салаага үлэлиир, күрөстээр хамаанньаларыттан хаалар, кыһаһан-күүһүн да саһырытарар кутталлаах. Оһуотугар онорон таһаарыи, персонал уонна бүтүүн алмаас түөлбөтин социальнай-экзэминэһкэй балаһыанньата да хоһоох туруктаһарыгар тийэр.

Аны, сарбыйы дьон булгуну хайаан да үлэттэн оһуһу уратыи дьон өйдөөмөт. Үгэс өттүгэр үлэ толоруллубутун (функция) туһунан салаага сыһаары буолар. Холобур, Мириинэйгэ уонна Новосибирскайга ОЦО тэриллэн, хамаанньа салайар аппаратыттан хаадыр уонна буһаалтыр баһылар улахан чааһа онно көһөрүлүбүтэ. Оттон өмөс көрүүгэ кинилэр хамаанньа сарбыйытыгар түбэспит курдук буолаллар. Бири иһинэхэ дьүөрэ быһаарыи АлмазДорТранс уонна АПРОСА IT тэрилтэлэргэ сыһааннаан ытыллыбыта. Толоруллар үлэни-хамнаһы чолгулаан бизрми - наадалаах мизрэ. Бу түмүгэр салайыи түһсэр, онорон таһаарыи үрдүүр, сотрудниктары үөрэтии судургутуйар уонна сайдыы бырагырааматын олоххо киллэрии да судургутуйар. Холобур, бири сана технологияны 20 араас тэрилтэһи киллэрэ, тэрийэр сатырдааһар бири чолгу, киһинэммит тэрилтэһи киллэрэр табыгастаабын кытта сөбүлүһэр инигит.

Кирибит ыйытылартан да көрдөххө, дьон ордуу экология туруга уонна хамаанньа тулаһыар зигэһэ дьайыта, бири бастаһынан, Булуу Эбэ идээһэ улаханлык долгутар. Маннак быһыы хатыламматын курдук даамбаны бөбөргөттүт дуу? Урут хамаанньага сыһаарылыбыт сиринэн аһар, билигин ким да көрүүтүгэр-истиитигэр кирибэт Таборный үрэх дьылбатын туһунан тугу этиэххин сөбүй?

Сааһал кэннитэн "Ирэлээх" бириһкэ отработкатын бырайыага, улахан ардах, уу элбири түгэннэх буолуһун учуоттаан, санардан уларытыллыбыта. Уһун хааһахтыр ДВ7, ДВ6, ДВ2 уонна ДВ1 даамбалар чинэтиллэн, үрдэтиллэн бизрбиттэрэ. Күн бүгүн өрүс сунньунан 1800 м уһуннаах, 259 тыс. м3 дириһтээх туһсаран онһулуубут ханаал тутуллан үлэли турар. Хаһаал дириһтиллэн, кэнэтиллэн, Ирэлээхтэн драга котлованнарыгар кутуллар уһун аһардар кыама улааппыта. Ону таһынан эбии ДВ4 даамба эһилибит. Онно ДВ6 котлованга мунньулар уу кээмэй кыччаан, "Ирэлээх" ДВ4 котлованын толорор куттала суох онһулуубута. Өһдүгүрт курдук, 2019 сыллаагы балаан ууга холкутук аастыта.

Оттон ити сааһал саһаланыытыгар төрүөт буолбут Таборный үрэх туһулуун туһунан эттэххэ, ол үрэх уонна онно баар даамба хаһан да АПРОСА мизэ буолбатах этэ. Итинэн чугас түстэммит сад таһаарыстыбалар, дааһалаах дьон бэйэ наадалаһар туттаары кимтэн да, тухтан да көнүлэ суох туттарбыт даамбалара эбит. Онно ити даамба турар сирэ-уота хаһан да АПРОСА сиригэр кириэ сылдьыбатах. Билигин даһаны хамаанньага сыһаана суох. Оттон ити этиллэр даамба билигин суох.

Социальнай ыйытыларга кириэххэ, Сириг баһыи-дуолун туһанарын иһин, АПРОСА өрсөтүүбүлүкэбэ тугу чолгу көмөнү онороруй?

АПРОСА, бастатан туран, өрсөтүүбүлүкэбэ сыллата нолуок уонна дивиденд төлүүр. Нолуок чааһын эттэххэ, хамаанньа Мириинэйгэ регистрацияларын быһыыһынан, нолуок төлөбүрүн 90 %-на Саха сиригэр хаһалар. Оттон дивиденд быһаарар буоллаха, хамаанньа аахсыатын 33 %-на Саха сиригэр уонна алмаастаах түөлбө улустарыгар тиксэр. Ол аата, хамаанньа бэйэтин аахсыалаахтарыгар бизрэр үбүн үс ыһмьыт бириэ өрсөтүүбүлүкэһи хаһалар. Хамаанньа нолуок быһыыһынан уонна дивидендэ бизрэр үбэ холбоон төһө буоларый дьитэххэ, холобур, 2018 сылга - 80 млрд солк. курдук буолбута. Оттон быһырын алмаас салаатыгар кириһис буолан, 2019 с. - 60 млрд солк. таһа буолбута.

Иһинэн, хамаанньа иһин ааһаха туран, социальнай бырайыактарга өйөбүт үбү эмиэ көрө. Ол кээмэйэ сыллата 10 млрд солк. кэриэтэ буолар. Бу манна үлэһиттэри уонна кинилэр дьэ кэргэннэрин айуу социальнай бырагыраамалар, өрсөтүүбүлүкэ куораттарыгар уонна оройуоннарыгар көмөһөр бырагыраамалар, өрсөтүүбүлүкэ

социальнай бырайыактарын олоххо киллэриини - ол иһигэр тыһын суопталаах социальнай эһийиктэри - оһуопалары, балыһалары, оһо уһууһанарын, куптуура дьитэлэрин, ыһартыбыһан саһалары уо.а. тутууну үбүлээһин, кыһалбаһа түбэспит дьонно тус аадырыстаах көмө уо.а. кириһэллэр. Оттон уонна алмаас хамаанньата баар буолан, 25 тыһ. курдук киһи АПРОСА-га үлэлээн, сөптөөх хамаанһынан, социальнай баһыатынан хааччыларын санаан.

Того хамаанньа атын улустары тарбах быһыһынан хаһаларан туран, аһаардаас алмаастаах улустарга эрэ үбүнэн көмөһөрүй?

Ити төрдүттэн сыһа өйдөбүт дьон этэ. Бастатан туран, этэн аһарбытым курдук, АПРОСА төһөһөр нолуога уонна дивиденд өрсөтүүбүлүкэ уопсай буддьүөтүгэр кириэр. Буддьүөт уопсай туһаныа баар. Ол аата, хамаанньа бары улустарга көмөһөр. Иһинэн, ити алмаастаах түөлбө улустарын таһынан атын улустарга туһаайыллар араас үлэ хаһыһалара эмиэ бааллар. Холобур, өрсөтүүбүлүкэ социальнай-экзэминэһкэй сайдытын туһунан Сөбүлүн баар, ол чэрчитинэн хамаанньа "Үүнэр көлүөнэ пуондатын" кытта көмөһөһүү (пожертвование) дуоһабын хас сыл аайы түһэрсэр. Бири сыллааһы ол көмө үлэ кээмэй холбоон, 850.мөл. солк. буолар. Итинэн 150 мөл. солк. Булуу сунньуннары улустарын ыраас уһан хааччыиы бырагырааматыгар ытыллар. Оттон 700 мөл. солк. өрсөтүүбүлүкэ социальнай инфраструктуратын эһийиктэригэр уонна үөрэх, билим, куптуура, улусорт, экология, доруоһуу харыстаһыла уонна да атын социальнай зигэ хаһыһаларыгар туттуллар. "Үүнэр көлүөнэ пуондатын" кытта үлэллээхтэн, социальнай инфраструктура элбэх эһийиһэ, үлэһи кириэр. Оттон сороһун холобурдааһаха, Уһун Күөлгэ -120 мизстэлээх купуу, Недригига - улусорт интэрнээттэх оһуопатын утууар куорпуһа; өрсөтүүбүлүкэбэ доруоһууларыгар хааччахтаах оһуопу реабилитациялыр кин; Ньурбага инбэлиит оһолору реабилитациялыр кин утууар куорпуһа "Харыһаһ" социальнай тулааһахтары реабилитациялыр кин; Аммаа - Оһо уһууһубатын оһуопата, Бэрдьигэстээххэ - Дуоһууһунас кинэ, Эдигэһэнэ - балыһа, Элгээһиһэ - оһуопата уо.а.

Алмааска сыһаана суох (непрофильнай) актыыптан аһаастаныи туһунан тугу этиэххин сөбүй? Ити да тэрилтэлэр эмиэ социальнай соһус төрүттээхтэр.

Этэн аһарбытым курдук, бүгүн АПРОСА ыһсан дьарыктанар биһиннэһи кэдьүүстээх буолууун үрдэтиһэ үлэллэр. Бу хаһыһаба онорон таһаарыи дьайыһаларын сааһылыр, ноһооту кыччаттар туһуттан улахан бончуһаах үлэ баар. Ити үлэ бири хаһыһата - профилейнаа суох актыыптан бонһопонуу. Күүһу-кыаһы ыһааха тус дьарыктанар хаһыһаба - о.э. алмааһы хостуур уонна аһыһылар үлэһи - күүскэ ыһсан, сүрүн күүһу-күдэһи, үбү-харчыны биһиннэһи ыһтар туһуттан ытыллыбыт дьаһаныи.

Бу чааһыгар санаа төһө да арааһын иһин, АПРОСА бу профилейнаа суох актыыптаран дуоннаах доһуоту хаһан да аахсыбатаһын, баһылар өттө букатын да ноһооһо үлэлээбитин бэлэтиһэххэ сеп. Ону таһынан, билиги сүрүн биһиннэспит - алмаас хостөһуна уонна аһыта. Оттон атын хаһыһаларга, холобур, көстүүнээдэри, бааннары, бизнсийэ пуондатын, ньизпаас баһыдаах сирдэри үлэлэтиһэ, хайдах барытыгар сеп түбэһэр, кыахтаах буолуохтуйт? Бу хамаанньалары салгыи саһыһанар, оттон килийизнэригэр онһулулар өһө хаачыһыбатын туһсарар кыахытыра буолуотэ. Онноу баһыһаһы дьиннээхтиһылсан дьарыктанар, быһаарсар, уопуттаах инвестордарга батараһытына, бу тэрилтэлэри бизн кэдьүүстээхтик, ситиһилээхтик үлэһи тиздэр кыахтаахтар.

Ол эрээри, мань хаһаан да бэлэтиһэн эттэххэ наада, бу актыыптар ханна да сүтэн хаалбаттар, бас билээччилэрэ эрэ уларыһаллар. Тыһа хаһаайыһыбатын тэрилтэлэрэ «Туймаада» ФАПК састаабыгар кириэн, өрсөтүүбүлүкэ көрүүтүгэр көспүтэрэ, "АПРОСА" ити тэрилтэлэр Мириинэй оройуонугар салгыи үүнэн-сайдан, туруктаахтык үлэлэтиһинэр дьон 670 мөлүүһүнү бизрэн ыһпыта.

Кэһэр да өттүгэр үлэһидик үлэлэһтэрэ. Ол тыһан баран, бу тэрилтэлэр кэспиллэрин туһугар хамаанньа сөптөөх оһуордөөһүнэн хааччыан турар. "Алмазная осень" НПО да салгыи үлэлиир, АПРОСА-ны кытта олохтоммут бизнсийэ бары бырагыраамаларын илдээ сылдьыаба, дьон уурунуута сүтүө суоҕа.

"АПРОСА" АХ пресс-сулууспата.

ДУОЛАН

Эр дьонно аналлаах сыһыары

Кыылы тыыннаахтыы киллэрэр дьиктилээх...

Сахаба хас биирдии күүстээх анаарга булчут хаана оонньуур дии саныыбын. Өбүгэ сабаттан булчут удьурдаах саха киһитэ ханна даҕаны кырабы харабынан, сири-дойдуну билэринэн, булт соноругар дьулурунан ытыктабылы, сүгүрүүнү ылар. Биир оннук киһинэн Болтонобо нэһилиэгин олохтооҕо, олобун, бүтүн бэйэтин булка анаабыт үөлээннээбим Тимофей Андреевич Новгородов буолар.

Оскуоланы бүтэриэбиттэн тутта ойуур оскуопаламмыт, үрэх үөрэхтэммит Тимофей идэтибитэ орубуна 20 сылын туолла. 15 сыллаабыта сана саҕалаан эрэр эдэр булчуту олохтоох хаһыакка сырдатаары таһса сылдыбытым. Онно кини манньк кэпсээбит: "Аан маннай 5-6 саастаахтар эһэм Н.Д. Местников Таатта куулатыгар идээн, туһахха иннибит куобаҕы көрдөрбүтэ уонна хайдах бултанарын сиһилии быһааран бизрбитэ. Үөрэх кэмгэр, сороҕор булка тардыһан урукпун көтүтэн туран, куобахха, солондоҕо, саһылга халкаан иитэр этим. Ахсыс кылааска үөрэнэ сылдьан, дьизээр тыыннаах киһи аҕалан эбэбин соһуппуттаабым. Онтон кырынааһы өлөрбүтүм".

Ити курдук оскуола эрдэхтэн тыаба тардыспыт уолчаан инники идэтин саарбаҕа суох булду кытта ситимнээбитэ. Дьонно даҕаны уол атын оҕолортон уратытын (тыыннаах киһи оҕону ааһан улахан да киһи аҕалара өрүү кыаллыбат), булка дьобурун билэ-көрө сылдьар буоланнар, улаханньк туорайдаспатахтар. Чугас сиргэ нэдиэлэ кэринэ, ыраахха

биир ый курдук сылдьан айылҕаны кытта биир бииргэ хаалар тыһыс усулуобуйаны, бэйэбэ эрэ эрэнэр уол оҕо уяанын-хатанын быһаарар үгүс түгэни мүлчү түһэн сылдьар булчут бу эппит 20 сылын тухары 30-ча бэдэри, 70-ча саһылы, 30-тан таһса киһи, элбэх солондону, 1 сизгэни, ону тэкэ 9 бөрөнү бултаан кэлбит.

Тимофей – Болтонобо аан бастаан тыыннаах бэдэри киллэрбит киһи. Дьэ, ол хайдах табыллыбытай куоскалыы имигэс, буулаҕа күүстээх бэдэр кыылы тыыннаахтыы тутан аҕалыы диир буоллаахха, Черкашин Гаврил диэн эдэр булчут доҕорунаан Мырыла тайбатыгар сылдьан ииппит халкааннарыгар мөйдөөх холуттан халтарбыт тыыннаах кыылга иннибиттэр. Алдьархайга түбэспит кыыл баарынан-суобунан мөхсөн, утарылаһан көрбүт да, дьолго, иккэ буолан аңаабынан моонньугар түһэн, быалаан-туһахтаан, дэриэбинэбэ киллэрэргэ быһаарыммыттар. Оччолорго Айылҕа харыстабылын инспекциятыгар үлэлиир В.М. Монастырев Ханалас Өктөмүгэр үлэлиир "Орто дойду" зоопаркаба туттарарга этии киллэрбит. Булчут ол бэдэрин былырыын онно тийэ сылдьан көрөн билбит.

Тимофей мань таһынан бөһүөлэккэ бөрөнү тыыннаахтыы киллэрбит хоһуун булчут быһыытынан биллэр, 2006 сыллаахха сылгылары бөрө тардыбытын туһунан билэн, Тимофей дэриэбинэбэ төннөн кэлэн, тэринэн тийэн, халкааны иитэн кэбиһэр. Икки күн кэннэ тийэн көрбүтэ – аарыма бөрө хабыллан сытар. Булчут кыылы өлөрөргө ыксаабакка, тоҕо эрэ дэриэбинэбэ киллэрэн, бу көстүүнү кытта дьоннуун үллэстисэн баҕарар. Онон тийэн аҕалан, гарааһыгар килиэккэлээн туруорбутун, Болтоно дьонно-сэргэтэ барыта кэриэтэ кэлэн көрөн, сөбөн-махтайан, хаартыскаба түһэрэн барбыттар. Булка-алка сыһыаннаах дьон тыыннаах бөрө кэлэн турарын атын да нэһилиэккэртэн истиһэн кэлэн көрбүттар. Салгыы 2008 сыллаахха Черкөөхкө олохтоох кэлэктибинэй тэрилтэ салайааччыта И.Н. Кириллин ол дойдуну 7 бөрө буулаан, 30-тан таһса сылгыны тардыбытын иһитиннэрэр, чулуу булчуттан адырҕа кыылы кыдыйыыга көмөнү көрдүүр. Тимофей хас да күнү аһаҕас халлаанга атааран, улахан ороскуоту таһаарбыт кыыллартан түөрдүн сууһарар. Маньаха олохтоох булчуттар Аскалон Тимофеев уонна Владимир Халгаев көмөлөрүн махтана ахтар.

Ити сырытыттан биир бөрөн эмиз аҕалар. Тыыннаах бөрөлөөх "зоопаркаттан" дьон араһат. Ону Айылҕа харыстабылын инспекцията, "наһаалаата" дьизэтэ буолуо, кэлэн боротокуоллаан, булчут бэйэтэ айылҕа оҕотун утары быһыытын, сыһыатын билинэн, онтон ыла кыылы тыыннаахтыы киллэрэрин тохтотон турар.

"Бөрө курдук адырҕа кыыл киһиэхэ үөрдээн саба түһүүн сөл буоллаҕа. Салыннарылаах баҕайы дуу?" диэн ыйытабын. Онуоха булчут: "Бөрө киһи хараҕар мээһэ көстүбэт кыыл. Халкаан иитэргэр, ордух саата суох кэмнэр, тулалаан туран улуйаллар, кэтииллэр. Оттон саалаах буоллаахына, тэйиччи тутталлар. Киһи майгытын, туттарын-халтарын үөрэтэн көрөр, сэргэтээх, өйдөөх кыыл. Аан бастаан сылдьаргар, биллэн турар, киһи этэ салаһар. Онтон кэлин үөрэнэбин", – диэн эппиэттиир.

2003 сыллаахха Тимофей Хахыйааха олорор кэмгэр, Сана дьыл күн халкаан ииппит, нэдиэлэ кэринэ буолан баран тийибитэ – бөрө халтаран баран, халкаан сыабын быһа түһэн, халын ойуурга түспүт. Дьэ, ити күнтэн саҕаланар булчуттар икки аңаар ый курдук уһуннаах сонордору. Бөрө суолун батыһыыга 9 ат ылар. Дьон даҕаны сыпайар, танас-сал баранар, күүс-сэниэ эстэр. Тимофейга ити кэмнэ Мырыла уопаттара Дмитрий Тимофеев, Семен Собакин, экология инспектора Леонид Собакин, быраата Андрей Новгородов улахан өйөбүл буолбуттар. "Аттарбыт сылайан иннинэн да, кэнинэн да барбат буолан хаалаллар. Олору бөһүөлэккэ киллэрэн, атыттарынан упарытан барабын. Халкаанга хабыллыабыттан кута сылдыбыт кыылбытын, сааһыары хомоҕо кириэн бизрбитин, аҕа олорон ытан ылбытым. Бу 60 киһи курдук ыйааһыннаах аарыма бөрө этэ. Бөрө хасааһыттан сөбөн турабыт. Сир аайы хаһаастаах, кулааһайы, туртаһы сүрдээх үчүгэйдик хаар анныгар көмпүтүн булан ылан, аһы-аһы сыбарыйар эбит. Ол да иһин ырбатах. Халкаанга халтарбыт атабын үлүйбүт өттүн бэйэтэ сии-сии уһуннук тулуйан сылдыбыт", – диэн сыралаах сырыытын түмүгүттэн үллэстэр.

Хоһуун булчутка Баай Байанай алгыһынан чэгиэн доруобуйаны, табыллыыны, табыыны баҕарыабын.

Оксана ЖИРКОВА.
"Чаран" сурунаал 2012 сыл олунньу ый 1 нүөмэриттэн.

ЛАБЫНКЫР ЫАЛДЫТЫН КЭПСЭЭНЭ

ҮС СЫЙНА УОННА КЭЛЭЙИ

Мин уопсайа Лабынкыр күөл кытыгыгар 94 күн буоллум. Бу үс ый устата араас үгүс тургутуулары ааһан каллим. Киһиэхэ манньк кэмнэ күүс-уох бизрэр, эрэл санаата күүстээх буолара ирдэнэр. Мин эрэл санаам диэн туруоруммут сыалбын ситилэн, дойдубар, таптырыкыспар Снежанаҕа эргиллэн тийэрбин санаатарбын эрэ тугу барытын тулуйуох курдук санарым. Бу айылҕаҕа олоруу, мин хаһаангытааҕар даҕаны үһүн холонуум буолуохтаах этэ. Сыйаа күүһүрэн, эрчимирэн, санаам бөбүргөөн испитэ. Маннайгы сыйаабынан таһаарсар икки эрэ кинигэни ылбытым буолбута. "Инструкция по выживанию" уонна "Свобода шамана" диэн кинигэлэрбин үстүүтэ аахпытым. Иккис сыйаабынан диетическай саахары кыраны ылбытым буолар. Бу 100 граммаах иһиккэ, 7.5 киилэ саахар

Воронеж уола Андрей Соловьев, Лабынкыр күөлгэ айанын, олохсуйуутун, ол дойду хаһаайынын уонна кэтэспэтэх тапталын туһунан "Эдэр саас" хаһыат ааҕаччыларыгар өрдөөбү кэпсээниттэн.

УЛАХАН ТУРГУТУУ — БЫРДАХ

От ыйын 31 күнүгэр Өймөкөөн улуунун Томтор нэһилиэгиттэн сарсыарда эрдэ сатыы Лабынкыр күөлгэ туруммутум. Били эрдэ кэпсэбитим курдук, сүгэхэрим ыйааһына 70 киилэ буолан, таһаарспын икки гына аһаардаабытым. Быһа холоон, бэйэм санаабыр, аһаара 40 киилэ, оттон иккис аһаара 30 киилэ буолбута. Томтортон Лабынкыр күөл 105 бизрэтэ тэйиччи сытара биллэрэ. Маннай 40 киилэлээх таһаарспын 500 миэтэрэ илдьэrim оттон, төннөн кэлэн 30 киилэлээхпин ыларым (манньк ныйманы "табааан" диэн ааттыыллар — аапт.). Ол курдук, уопсайа биир килэмизтири бара-кэлэ алтата аһарым. Айаммар көрсүбүт сүрүн тургутуубунан, ити дойду бырдаҕа буолбута. Хаһан даҕаны итинник элбэх бырдахтаах сиргэ сылдьа илигим. Харыстанар, сирэйбин бурунар хаххалаабым да иһин, син биир быыс булан хааммын иһэн сордообуттара. Аны сирэ-уота кута буолан, эмиэ туспа ыарахаттары үөскэппитэ.

ТЫАТААҔЫЛЫН КӨРСҮНҮҮ

Айаным сэттис күнүгэр үрэх кытылыгар сынньана олордохпуна, ойуур иһиттэн тыатаагы тахсан кэлбитэ. Сыппын ылан, сөбүлээбэтэбин биллэрэн, көхсүн тыаһаппыта, 50-ча миэтэрэ чугаһаабыта. Фотоаппарааппын хостоон, бу хара тыа хаһаайынын киинэҕэ уһулбутум. Бэйэтэ сөп буолуо диэбит курдук, көстөн баран, кэлбит сирин диэки төннүбүтэ. Ол курдук, аара балааҕаҕа утуйан, уопсайа 10 күн айаннаан, 105 килэмизтири лаппа уһундук хааман, атырдыах ыйын 9 күнүгэр Лабынкыр күөл хоту өттүгэр тахсан кэлбитим.

НОМОХХО КИИРБИТ ЭБЭ

Лабынкыр күөл устатын кэмэйэ 15 км, оттон тусрата 4 км катиттээх. Эбэнки тылыттан тылбаастаатахха, "Улахан муора" диэн ааттанар. Бу иннинэ кинигэттэн ааһан, кини изнэ аарыматын туһунан истэн билэр эбит буоллаҕына, харахлар көрөн баран, "ах" барбытым. Күөл хоту өттө сирэ — уота сытыары намыһах соҕус буоллаҕына, сыйаа үрдээн, собуруу өттө хайаларынан хаххаланан турар. Маннай олус үөрбүтүм диэн, ойуурга холоостоххо күөл кытыгыгар бырдаҕа төрүт суоҕа. Соһуйбутум диэн, миигин күөл кытыгыгар киһи көрсүбүтэ. Онтукам билсипитим, Александр Крылов диэн урбаанныыт киһи буолан

бизрбитэ. Мин айаннаан иһэрим туһунан Александр истибит этэ. Бэйэтэ кэпсэбитинэн дөрүн-дөрүн кэлэн, бу аатырбыт Эбэтигэр бултаан-алтаан, сынньанан барар үгэстээх эбит. Дьэ-э-уота тупсаҕайа, тутта харахлар бырабыллыбыта. Сири хастан дьыллэнэр былааннаахпын истэн, Александр иһигэр бэркиһэтэ, күлэ да санаата быһыылаах, баанньыгын тутта туран бизрбитэ. Онон олорор, кыстыыр дьыэм сүрүн кыһалҕата итинник быһаарыллан хаалбыта. Лабынкыр номоххо кирибит Эбэ да буолан, уопсайынан дьон сотору-сотору сылдьан аһар сирэ эбит. Үксүн Эбэнки уонна саха булчуттара сылдьаллар. Тула өттүгэр үүтээн үгүс. Сыйаа кыстыклар бэлэмнэнэн барбытым. Сүрүн аһылыкпынан биллэн турар балык буолбута. Отон, сугун, болбукта эриэхэтин, тэллэйдэри уонна дөлүһөнү хомуйан, тууһурун туһаан, барыанна, хомпוט онсорон кыстыклар хаһааммытым. Балыктааһын маннай утаа сатаабат эрдэхпинэ, үгүс бириэмэбин ылаар, Илимнэрбин энин сыйаа үтэrim. Мин дьолбор олохтоох булчуттары кытары сылдьыһан, үгүс ныймаҕа араас албаска үөзмүтүм. Холобур, туһахтарбын куобахан сабаларан, улахан тайах кыылыга тийэ иитэrim. Тайах бэйэм туһахтар иннибэтэҕэ эрэри, булчут уопаттар саанан бултуулларыгар сылдьыһан турардаахпын. Кэлин уопутуран, туһахтарбын кэрийэрбэр бириэмэбин сүтэрбэт буолбутум. Уонна кыстыклар анардас Дьархаа балыгы сүүстэн тахса киилэни ыйаабытым.

ДЬУКААХТАР УОННА БИЛЛИБЭТ ТЫАСТАР

Күнүм мэлдьи биир тэнник аһара. Сарсыарда халлаан сырдыырын кытары уһуктарым. Күөлбэр талаһа оностубутум. Утуйан тураат, сүүрэн кириэн ол талаһабыттан күөлбэр ыстанан, умсан суунан тахсарым. Ити кэннэ сарсыардаангыбын аһаан баран, туһахтарбын көрө, от-мас хомуйа, сана сирдэри арыһа барарым. Биир олус сөбүлүүр дьарыкпынан хайа үрдүгэр тахсан, үөһэттэн күөлбүн

одуулуур үгэстэммитим. Бу мантан күөл чыҥха атын көстүүлэнэрэ. Хартыынаҕа көстөр Собуруу Азия Мальдивы судаарыстыбатын кэрэ көстүүлэринээҕэр итэҕэһэ суох, ийэ айылҕа бэйэтэ чочуйан онорбут дьэрэкээн көстүүтэ кулпун-сүрбүн олус туллута. Атын уулары үөһэттэн көрдөххө, биир өннөөх буолаллар. Оттон Лабынкыр күөл оннук буолбатах. Киниэхэ мурена өнтөн сабаларан, көбөрөн, сырдык күөххэ кубуллуйан, сыйаа халлаан өңө дьүһүннэнэн, харанаран, ыас хара дьүһүннэнэр эбит. Бу олус кэрэ көстүү. Бу хайалар үрдүлэригэр бириэмэбин сүтэрэн, күнү быһа олорорум. Олорор дьэ-э-уота баанньыгым үрдүгэр кырынаас уйаламмыта. Миигиттэн куттал суоһаабатын чуо билэрэ. Болбукта эриэхэтинэн дьукаахпын күндүлүүрүм. Биридэ өйдөөн көрбүтүм, кыылым кыстыгар хаһаанан мунһан иһэр эбит этэ. Оттон ыла, хаһааһа ханна баарын билэр буолан, кыра-кыраалаан дьукаабым аһын эбэн иһэrim. Ити курдук эйэ-дэмнээхтик иккэн кыстыктыгыгар бэлэмнэнэрбит. Биридэ Александр кэлэ сылдьан, Белла диэн Лайка ытын хаалларан барбыта. Ити күнтөн ыла аны үһүе буолбуппун. Лабынкыр күөлүгэр кэллэхпиттэн ыла дьиктиргиирим диэн, биллибэт тыастарым бааллара. Сатаан кирилэри кэллэхпэр диэри быһаарбатабым. Сороҕор часкыйар да курдук, тугу эрэ дибдийэргэ да майгыныһыллара. Иһиттим да тыас хоту хаама сатыырым да, чугаһаатарбын кытары, сүтэн хаалаллара. Оттон Лабынкыр күөл иччитин бэйэм көрбөтөбүм эрэри, Петр Архипов диэн билигин запааска барбыт байыаннай авиация полковнига киһи кэлэн, иккис буолан ыалдьыттаан ааспыттара. Бу дьон бэйэлэрэ бөртүлүөтүнэн сылдьаллара. Лабынкыр күөлүн арыыларын үрдүнэн көтөн иһэн, аллараа бу күөл хаһаайына уста сылдьарын көрдүбүт диэбиттэрэ. Хайдаһый, туохха майгыныһыры диэн ыйыллылар. "Большая как лодка" диэн хоруйдаабыта. Кырдык, бу дойдуга туох эрэ баара биллэр. Киһи балай эмэ олордобуна, көрбөтөр да сэрэйдэн билэр буолар эбит.

амтана кириэр. Хомпוט онорсорбор барытын эрдэ бараан кэбиһэн, ис туругум саахар көрдүүр кэмигэр суох буолан бизрбитэ. Уонна оттон, үһүс уонна сүрүн сыйаабынан Лабынкыр күөл "особо охраняемый заповедник" диэн сиргэ кирирсэрин учуоттаабатым буолар. МЧС үлэһиттэрэ эвакуацияны кэлэн иһэллэрин истэн, балыксыттары кытары төннөн, Томторго кирибитим. Мин бу айаммар барарбар, кимиэхэ да кыһалҕаны үөскэтэр санаам суоҕа. Аны сайын Карелия айылҕатыгар баран олорор санаалаахпын. Этэнэ буоллаҕына, ҕүһүн төттөрү Лабынкырбар эргиллиэм. Син биир туруоруммут сыалбын тигэбэр тирдизим. Бу сырыыга күөл кытылыгар буолбакка, үөһэ хайа диэки тахсыабым. Онно биир сирин бэлиэти көрбүтүм. Томторго кэлэн баран, Снежанабар эрийбитим. Катэһиэх буолан, тапталыгар билинэн хаалбыт кыһым санаата уларыйан, кэтэспэтин биллэрбитэ. Билбэтим тоҕо итинник буолбутун. Баҕар атын киһилэммитэ буолуо эбэтэр өссө атын туох эрэ төрүөт баара дуу?... Кэлэйдим да диэххэ сөп эрэри, быһаарсар санаа суох. Туох буолар барыта үчүгэйгэ дириллэр. Бэйэм испэр хаһаангытааҕар да сааһыланым, холкутуйдум. Билинэбин, кыратык кыһылаах уонна хомолтолоох

ДЬУКЭЭБИЛИ КӨРБҮТҮМ

Өйдүүр инигин, Утум, биһиги айаммар арахсаары туран, сайын эйигиттэн Дьукээбили көрүөм дуо диэн ыйыллыппын? Дьэ, мин тийиһиппиттэн халлаан харанарда да хараҕым мэлдьи үөһэ диэки буола сылдьыбыта. Күн-дьыллаһан, сулустар хойдон испиттэрэ. Хомойуох иһин, дьукээбил оонньоон көрдөрбөтөҕө. Оттон Томторго бүтэһик түүммэр утуйа сыттаҕына, дьыллээх дьонум уһугуннаран, ыксаһынан таһырдыа ыныран таһаарбытара. Көрөн баран, маннай итэҕэйбэтим. Халлааным уларыйан, нефритовый өнүкөн оонньоу аҕай турар эбит. Бу көрүөххэ кэрэтиэн! Умнуллубат көстүү. Дьоллоох түгэним. Тобуктуу түһэн, балай эмэ дьосһуйан олорбутум. Ити курдук Улуу тымнытынан аатырбыт Өймөкөөн сирэ-уота миигинин бэйэтэ быраһаайдаспыта.

КИНИГЭ СУРУЙУУ

Бу иннинээҕи сырыыларбын истэн, үгүс дьон кинигэтэ суруй диэн аҕаллар. Ону ис-испиттэн бэлэмэ суохпун, эрдэ диэн сэрэйэrim, буолумматым. Оттон, билигин айаммын, айылҕаҕа олорбут уопулпун үллэстэрбэр кэмим кэллэ, бустум-хаптым диэн эрэллээхтик этэбин.

Айанныыт кэпсээниттэн Утум ЗАХАРОВ суруйуута.

ТҮЯ БАҢААРЫТТАН СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУН!

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр «Авиалесохрана» суһал дааннайынан күөх сайын санатыттан 126 айылба баһаара бэлиэтэнэн турар. Чурапчы улуугар былырынны 2019 сыл дааннайынан 2 тыа баһаара учуоттанан турар. Быйылгы 2020 сыл сайын санатыттан 2 айылба баһаара учуотка кириэ.

Тыа баһаарын туоратар сыалтан хас улуус аайы анал туһааннаах инстанциялар рейдаһар, бэрээдэги, баһаары утары ирдэбиллэри кэһээнчилэри тутан, административнай эппиэтинэскэ тардыы үлэһэрин ыһталлар, дьонго сэрэтии баһаарынай ирдэбили тутуһары эмиэ ирдииллэр.

Билигин төһө да коронавирус ыарыһа тарбанан, дьизэбэ олоруу ирдэбилэ күүһүрэн турар кэмигэр, сайыммыт кэлбитинэн син-биир

тыаба дьон тахсыһа аһыйаабат. Шашлыктааһын, аһабыс уоту тутуу ханна барыай, баар суол. Сотору кэминэн окко, сир аһыгар тахсыы эмиэ буолуоҕа.

Тыа баһаарын күөдүйүүтэ үксүгэр ыам ыйыттан бэс ыйыгар диэри кыһынны хаарбыт ууллан, ардаба суох кураан күннэр турдаһарына үүнээйи үүнэ илик кэмигэр буолар уонна иккис күөдүйүүтэ от ыйыттан атырдыах ыйыгар диэри, бу кэмнэргэ ардаба суох эмиэ кураанах күннэр турдаһарына, баһаар ахсаана элбиир.

Тыа баһаара – хонтуруола суох тыа, от-мас умайыһа. Биллэрин курдук тыа баһаара тахсар түгэнигэр аттыгар баар дьон олорор дьизэлэрэ, кыһллар өлүүлэрэ, үүнээйи умайыһа тахсар. Үксүгэр тыа баһаарын тахсар биричиинэлэринэн буолаллар:

1. Дьон олгооннорун, табахтарын

умулларбаһа, тыаба сынньаммыт сирдэригэр хааппаран баралларыттан;
2. Оҕолор уотунан оонньууларыттан;
3. Бөбү хомуйан баран, баһаарынай быраабылалары кэһиилээх уоттууртан;
4. Чабылхан охсууттан;
5. Хаппыт оту өртүүртэн.

Манна суруллубут биричиинэнэн сибээстээтэххэ, 90 %-на дьон баһаарынай быраабылаларын кэһииттэн тахсыталыыр. Эһиги тыаба сынньана, оттуу-мастыы, сир астыы тахсарыгыгар бобуллар:

- Умайымтыа веществоларынан омотторуллубут, сыбаммыт тирээкэлэри бырабаргыт;

- Алдыаммыт массынаны туһаныы, массына аттыгар табахтыыр, аһабыс уотунан туһанар;

- Кураанах бытыылкалары уонна таас кыһахтарын хаалларгыт;

- Хаппыт оту өртүүргүт;

- Тыа аттыгар чугастыы уоту отторгүт.

Оттон туох эмэ биричиинэнэн тыа баһаара тахсар түгэнигэр бу быраабылалары хайаан да өйдүөхтээхит уонна тутуһуохтаахыт.

- Саҥа умайан эрэр буоллаһына, талах мастарынан уокка саба бырабаттаан тохтотуохха сөп, улахан талахтарга, мастарга түһэрин куоттаран, кыра собуус уоту атаххытын тэпсизэхитин сөп.

- Арай тыабаһаарын бэйэн күүскүнэн умулларбаһа, баһаар улаатар куттала тахсар буоллаһына, чугастыы дьон баар буоллаһына, кутталлаах эонаттан түргэнник тахсалларын туһунан сэрэтин этэбит.

Баһаарынай чааска биллэрэргитин умнуман: **41-510, 101,01, 112.**

М.А. ЗАХАРОВА,
Чурапчытаабы 38 нүөмөрдээх
уоттан быһыһыр этэрээт
инструктора.

Министерство транспорта и дорожного хозяйства Республики Саха (Якутия)

ПРИКАЗ

11 июня 2020г. № ОД-233

О сроках открытия навигации для маломерных судов, используемых в некоммерческих целях, на отдельных территориях Республики Саха (Якутия) в 2020 году

В соответствии с постановлением Правительства Республики Саха (Якутия) от 16 августа 2007 года № 353 «Об утверждении Правил пользования водными объектами для плавания на маломерных судах на территории Республики Саха (Якутия)», приказываю:

1. Установить следующие сроки открытия навигации для маломерных судов, используемых в некоммерческих целях, принадлежащих физическим и юридическим лицам Республики Саха (Якутия) и их выход на водные объекты после окончания ледохода (очистки водного объекта ото льда), на территориях муниципальных улусов (районов) Республики Саха (Якутия).

С 15 июня 2020 года: в Чурапчинском улусе.

2. Сроки открытия навигации могут корректироваться в зависимости от обстановки на водных объектах.

3. Контроль исполнения настоящего приказа возложить на заместителя министра транспорта и дорожного хозяйства А.С. Симонову.

4. Опубликовать настоящий приказ в средствах массовой информации.

В.М. СИВЦЕВ,
министр.

НВК SAHA

«Саха» НКНХ ханаалын
бэс ыйын 22-28 күнүнээби бырагыраамата

НВК SAHA

Бэс ыйын 22 күнэ Бэнидиэниин 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Живые голоса войны 12+ 07:30 - Автографы Победы 12+ 08:00 - Ысыах Победы 12+ 08:30 - Дорога к отцу 12+ 09:00 - Дьизбитигэр олоруобун 12+ 09:30 - Уоттаах холоруу уйбуттар 12+ 10:15 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Бастык клип 6+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Во имя жизни. Материнское сердце 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Фонд памяти 12+ 16:05 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 16:10 - Солдатские истории 12+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьэно 12+ 18:30 - Айслог 12+ 18:45 - Фонд памяти 12+ 18:50 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:55 - Солдатские истории 12+ 19:00 - Сарыи хаһан да буолбатын! 12+	19:15 - Оҕус сиккиит оҕо саас 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Хроника парадос Победы 12+ 00:00 - Новости 12+ Бэс ыйын 23 күнэ оптүүруннүүк 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Эрдэһиттэр 6+ 09:00 - Дьизбитигэр олоруобун 12+ 09:30 - Уоттаах холоруу уйбуттар 12+ 10:15 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Бастык клип 6+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Дьэ судьыи Севастопольской весны 12+ 11:45 - Сарыи хаһан да буолбатын! 6+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Чэһин-чэбдик буолуобун 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьэно 12+ 18:30 - Айслог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+	18:30 - Айслог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - Саһан сирэ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Кэһиэр 6+ 21:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ Бэс ыйын 24 күнэ сэрэдэ 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Эрдэһиттэр 6+ 09:00 - Дьизбитигэр олоруобун 12+ 09:30 - Уоттаах холоруу уйбуттар 12+ 10:15 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Бастык клип 6+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьэно 12+ 18:30 - Айслог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+	интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - Саһан сирэ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Кэһиэр 6+ 21:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ Бэс ыйын 25 күнэ чэппиэр 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Эрдэһиттэр 6+ 09:00 - Дьизбитигэр олоруобун 12+ 09:30 - Хранители времени 12+ 10:00 - Оһуор үнүктэ 6+ 10:15 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Бастык клип 6+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Сибиряк-интервью 12+ 13:00 - Оһуор үнүктэ 6+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Чэһин-чэбдик буолуобун 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьэно 12+ 18:30 - Чэһин-чэбдик 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - Сергей Зверев-	Кыыл Уола төрөөбүтэ 120 сылыгар. Улуу чыпчаал 6+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Сергей Зверев-Кыыл Уола төрөөбүтэ 120 сылыгар. Улуу чыпчаал 6+ 21:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ Бэс ыйын 26 күнэ бэтиинсэ 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Эрдэһиттэр 6+ 09:00 - Дьизбитигэр олоруобун 12+ 09:30 - Уоттаах холоруу уйбуттар 12+ 10:15 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Бастык клип 6+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьэно 12+ 18:30 - Айслог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+	19:45 - Саһан сирэ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Долгущан төрүүтээх Долгу Ысталаан 6+ 21:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ Бэс ыйын 27 күнэ субуота 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Геван 12+ 07:30 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+ 08:30 - Парламентский вестник 12+ 09:45 - Кэм кэрэһиттэрэ 12+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 10:00 - Уостан туспат ырыалар 6+ 11:00 - Саха итэҕэлэ 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Чэһин-чэбдик буолуобун 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Аылгы 6+ 20:15 - Сайын кэлбитинэн! 6+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная	программа 12+ 20:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ 23:00 - Кэһиэр 6+ Бэс ыйын 28 күнэ баскыһыанньа 06:00 - Бастык клип 12+ 06:15 - Будь здоров! 12+ 07:00 - Геван 12+ 07:30 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+ 08:30 - Будем вместе 12+ 08:45 - Хранители времени 12+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 10:00 - Сергей Зверев-Кыыл Уола төрөөбүтэ 120 сылыгар. Улуу чыпчаал 6+ 11:45 - Оһуор үнүктэ 6+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Тыһааһа дорбон 12+ 13:15 - Дьобур 6+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Полярная звезда 6+ 16:00 - Төрөөбүт дойдубун таптыбын! 6+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас. Ысыах Олоҕо 12+ 17:45 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Аылгы 6+ 20:15 - Сайын кэлбитинэн! 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - ТВ фондатыттан: Дьыһан оонньуулары 12+ 23:00 - Кэһиэр 6+
---	--	--	--	--	--	--

